

SANG OG MUSIK I GRØNLAND

Af landsrådsmedlem, efterskoleforstander *Fr. Nielsen*

Sang og musik. Rækkefølgen er med vilje sat således, for sang indtager absolut den første plads i Grønlands musikalske verden.

Sangen fødtes samtidig med et lille barns fødsel. Ubevidst nynnede moderen en beskeden melodi på et par toner. Ordene kom af sig selv. Det blev til en kælevise, som viste sig også kunne bruges som vuggevise, måske bare med en lille variation både af melodi og tekst. Denne lille sang blev barnets ejendom, den fulgte sin ejer igennem hele livet. Den lærtes også af andre. Selv efter ejerens død vedblev den at leve i folkemunde. På den måde bevaredes den igennem mange slægter.

Man kunne synge til alle livets foreteelser. Man sang både i glæde og i sorg. Man kunne mane hjælpeånderne frem, når faren var forestående, man kunne holde sygdom og al dårlighed borte, man lokkede fangstdyr frem. Det var trylleviserne. Man ramte sin fjende bedst ved at synge ham på. Det var midviserne. Sådan kan man blive ved at remse viseanvendelsen op. Kort sagt: Sangen hørte til de nødvendige eksistensmidler i den eskimoiske verden.

William Thalbitzer skrev følgende om den eskimoiske musik (Inuit Sange og Danse fra Grønland): „Primitiv og monoton ville man rent umiddelbart kalde den eskimoiske musik. Kommer man til den uden forstudium, uden anelse om indholdet, får man dette fattige indtryk, fordi melodierne gerne holder sig indenfor 3 til 5 toner; kun sjældent træffer man en ægte eskimomelodi på 6 (eller endog 7) toner.“ Endvidere: „Det at den er „primitiv“ betyder slet ikke, at den er usammensat eller fattig på overraskende former.“ Den danske musikforsker Hjalmar Thuren skrev (citat af den fornævnte bog): „Melodierne er — hvad den komplicerede rytme angår — opbygget med en beundringsværdig teknik, og foredragsmåden tyder på en urgammel tradition. Sangenes toneomfang og antallet af de benyttede toner er fast begrænset, men indenfor disse rammer synes hver sanger at anvende et individuelt tonemateriale. Et fast tonesystem er ikke udformet.“

De eskimoiske musikinstrumenter er det menneskelige stemmebånd og trommen. Det første har åbenbart sin berettigelse som sådant i den blandt eskimoerne enestående evne: At kunne synge flerstemmig. Den enkle eskimoiske melodi er let at synge flerstemmig,

Storfangeren Inoteq synger en af sine forfædres berømte trommesange, mens hans bopladsfæller lytter interesseret foran sommerteltet i Thule

Foto: Chr. Vibe

selvom unison korsang anvendtes meget oftere i det gamle eskimoiske kor. Man kan nok sige, at evnen til at synge flerstemmigt først rigtig har gjort sig gældende ved bekendtskabet med de europæiske koralmelodier.

Trommen er ganske vist ikke specielt eskimoisk, idet den er kendt som det ældste musikinstrument i hele verden. Velkendte er eskimoernes trommedanse, hvor to modstandere afgjorde deres stridigheder, og trommesange, hvor fortælleren holdt sangforedrag med korledsagelse.

Medens sagnene bevaredes igennem slægterne, er der ikke mange af de eskimoiske sange og melodier, der er blevet bevaret. Dette skyldes forskellige grunde: 1) Sangene har ikke den underholdningsmæssige betydning, som sagnene har. 2) Mange af dem er lejligheds-sange, der ikke er egnet til bevarelse. 3) De fandtes overvejende i privateje, og ejeren var ikke tilbøjelig til at lære dem fra sig. 4) Den bærende melodi var ikke iørefaldende nok til at holde sangen fra glemsel.

På Vestkysten var der praktisk talt intet at redde på den tid, da man begyndte at vise interesse for bevarelsen af eskimoiske sange og melodier, men i Østgrønland, hvis eskimoers opdagelse ikke var så gammel af tid, reddede William Thalbitzer mange smukke sange og melodier fra glemsel. De amerikanske og canadiske forskeres og Knud Rasmus-

Foto: Chr. Vibe

I det moderne Grønland er trommesangene en saga blot, her synges mest moderne grønlandske og danske sange. På billedet ses fru Cecilie Lund, der synger aftensang med sine børn på en ensom gård langt inde i landet, hvortil klaveret er transporteret på hesteslæde

sens optegnelser blandt eskimoerne i Nordamerika har givet et stort bidrag til studiet af eskimoiske sange og melodier.

Den danske og den herrnhutiske mission bragte nye toner til Grønland. Den hedenske, eskimoiske folketone var efterhånden forstummet. Grønlænderne begyndte nu at lære fremmede toner i en kristen gudstjeneste. Det ansås for at være fromt at synge langsomt, og fra den tid stammede den drævende salmesang. Det var vistnok også på den tid, at grønslænderne begyndte at synge flerstemmigt. De flerstemmige toner, der lød fra orglet, nåede tilhørernes øren og blev gengivet i samme harmoni fra de menneskelige stemmebånd.

Den grønlandske stemme lyder smukkeste i korsang. Man nøjedes ikke med at synge i kirke og hjem; man gik ud i naturen, og det blev efterhånden almindeligt, at man „sang uden for husene“ både til jul og påske. Ved disse højtider samledes folk meget tidligt om morgenen og vandrede fra hus til hus, hvor de sang et par salmer. Denne skik har holdt sig længe, og først i vor tid er den begyndt at forsvinde af sig selv, efterhånden som der blev flere og flere huse på stedet, og lysten blev mindre og mindre.

Den verdslige sang havde ikke så gode betingelser for trivsel. Den danske missionær Knud Kjer (1802–65), som har oversat mange danske salmer, som endnu bruges den

dag i dag, var åbenbart blevet på virket af Rahbecks og hans samtidiges digtning af drikkeviser. Han havde oversat en del, som han i 1832 udgav på handelsdirektionens bekostning. Den lille visebog blev godt kendt overalt i Grønland og synges endnu, når folk samles i muntert lag. Den første rigtige sangbog så dagens lys i 1876, udgivet af den herrnhutiske missionær K. J. Spindler (1838—1918), og i 1908 kom den første udgave af den nuværende grønlandske sangbog.

Folkets trang til viser har skabt en hel del folkelige viser af forskelligt indhold, som er blevet bevaret i mundtlig overlevering. De går alle på europæiske toner.

Orglet, eller rettere harmoniet, er det første europæiske musikinstrument, som grønlænderne har lært at kende. Det fandtes fra gammel tid i kirkerne, og de grønlandske kateketer fik undervisning i orgelspil. Flere lægmænd har også lært kunsten at spille. Orglets toner svarer godt til den grønlandske sangmusikalitet, og orgelmusik og menighedens sang tilsammen i skøn harmoni skabte den grønlandske gudstjeneste højtidelighed og inderlighed, ikke mindst i gamle dage. I min tidlige barndom på et lille udsted var det min far, der spillede på kirkens lille harmonium. Jeg husker, hvor sagte han ledede salmesangen i fastegudstjenesterne. Men til gudstjenesten påskemorgen måtte han have hjælp af en af sine brødre. Der skulle nemlig spilles højt og firhændigt, så alle tangenterne kunne komme i brug til lov og pris for opstandelsen.

Violinen havde sine dyrkere, men er efterhånden blevet afløst af harmonikaen.

Grammofonen og senere radioen og filmen har bragt grønlænderne melodier fra hele verden. Amerikanske cowboysange hører man ofte blive gengivet flerstemmigt, og de mest yndede melodier ved ønskekoncerterne i Grønlands radio stammer fra dansemusikken. Iøvrigt arbejder radioen i Grønland på at bibringe grønlænderne forståelse for god musik, og forhåbentlig vil det lykkes med tiden. Det er også vort håb, at der, når der bliver bedre betingelser, vil kunne opstå små orkestre. Man må også arbejde med de menneskelige stemmer, så der kan skabes gode sangkor.

Den gamle eskimoiske musik er svær at genoplive, og der er ingen grønlandsk komponist, der har forsøgt at gøre det. Grønlandske sangkomponister ejer ikke megen eller ingen originalitet. De er allesammen opflasket med europæisk musik, og kun hos enkelte af dem kan man spore tonerne fra den grønlandske natur. Det er der, originaliteten burde fødes. Den nu 72-årige Jonathan Petersens betydning består i hans mange kompositioner til grønlandske sange og salmer og i hans mangeårige musik- og sanglærervirksomhed i Godthåb seminarium. Noget af stemningen fra den grønlandske natur kan man finde i Henrik Lunds (1875—1948) få melodier. Peter Olsen (1892—1930) var netop i gang med at skabe sammenhæng mellem tekst og melodi i egne produkter, da han døde i en ung alder. I det hele taget har døden berøvet os nogle af vore yngre lovende komponister.

I nogle af de grønlandske sagn træffer man en kraft, „tonens magt“. Den lever endnu den dag i dag, men trænger til stadig fornyelse.